

ΙΔΡΥΜΑ
ΘΕΤΙΣ

ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ

Το Ναυάγιο του Μαζωτού

(φωτό: 17.06.2011, Α. Νεοφύτου, © Πανεπιστήμιο Κύπρου)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΣΕΛΙΔΑ 1: ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΝΤΑΞΗ ΣΕΛΙΔΕΣ 3-4: ΝΑΥΑΓΙΟ ΤΟΥ ΜΑΖΩΤΟΥ 2007 – 2011
ΣΕΛΙΔΑ 5: ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΕΝΑΛΙΑΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ
ΣΕΛΙΔΕΣ 6-7: ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΕΞΑΣΚΗΣΗ ΦΟΙΤΗΤΩΝ ΣΕΛΙΔΑ 8: ΑΝΔΡΕΑΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ

ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΝΤΑΞΗ**ΙΔΡΥΜΑ ΘΕΤΙΣ****Διοικητικό Συμβούλιο**Πρόεδρος

Αδωνης Παπαδόπουλος

Αντιπρόεδρος

Δημήτρης Μιχαηλίδης

Γραμματέας

Δημήτρης Ραπτόπουλος

Μέλη

Cecilia Emilia Maria

Eckelmann Battistello

Αναστάσιος Τελεβαντίδης

Γιώργος Τσαβλίδης

Θέμης Παπαδόπουλος

Νικόλας Παπαμιχαήλ

Χρίστος Μαυρέλλης

Χρύσης Πρέντζας

Διεύθυνση

Οδός Φρανγκλίνου

Ρούσβελτ 142

Τ.Θ. 57090, 3312 Λεμεσός

Τηλέφωνο: +357 25878510

Τηλεομ: +357 25 878511

Ηλ. ταχυδρομείο:

info@thetis.org.cy

Τον περασμένο Ιούλιο η ομάδα του Ναυαγίου του Μαζωτού θρήνησε το χαμό ενός δικού της ανθρώπου, του Διοικητή της Ναυτικής Βάσης "Ευάγγελος Φλωράκης", Πλοίαρχου Ανδρέα Ιωαννίδη, που τόσο νωρίς και τόσο άδικα έφυγε από κοντά μας. Ο Ανδρέας υπήρξε ένας από τους βασικούς αρωγούς μας στην προσπάθειά μας για την ανάπτυξη της ενάλιας αρχαιολογίας στο νησί παρέχοντάς τόσο υλική όσο και ηθική υποστήριξη. Δεν θα μπορούσαμε, λοιπόν, παρά να αφιερώσουμε το παρόν τεύχος του Ενημερωτικού Δελτίου του Ιδρύματος ΘΕΤΙΣ σε αυτόν, ως ελάχιστο φόρο τιμής και εκτίμησης στον άνθρωπο που αγάλιασε την προσπάθειά μας με περισσή αφοσίωση και αγάπη.

Συμπληρώνονται φέτος πέντε χρόνια από την έναρξη της υποβρύχιας αρχαιολογικής έρευνας στο Ναυάγιο του Μαζωτού που πραγματοποιείται από την Ερευνητική Μονάδα Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Κύπρου, υπό τη διεύθυνση της δρος Στέλλας Δεμέστιχα, Επίκουρης Καθηγήτριας Ενάλιας Αρχαιολογίας, κατόχου της Έδρας Ιδρύματος ΘΕΤΙΣ. Με στήριγμα ανθρώπους που έμειναν πιστοί και πάλεψαν για το όραμά τους, δημιουργήθηκαν μέσα σε αυτά τα χρόνια οι κατάλληλες προϋποθέσεις για την καθιέρωση του τομέα στην Κύπρο.

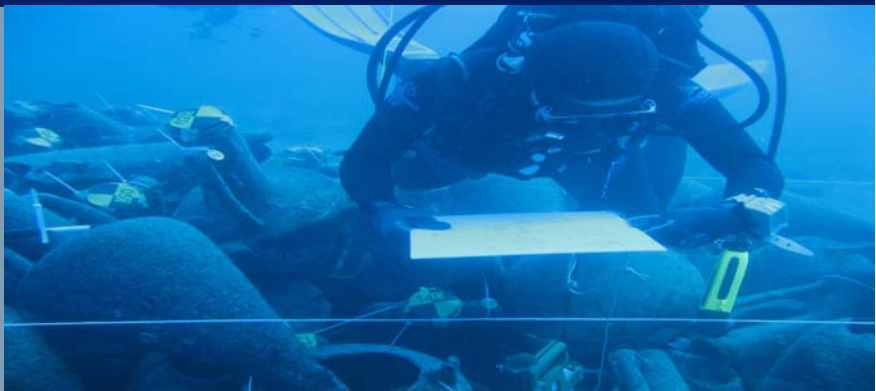
Υπάρχει πλέον η βασική υποδομή σε ότι αφορά τον εξοπλισμό για τη στήριξη ενάλιας αρχαιολογικών ερευνών. Παράλληλα, αναπτύχθηκαν συνεργασίες με επιστήμονες διαφορετικών ειδικοτήτων ώστε να

διασφαλίζεται η επιστημονική τεκμηρίωση των αποτελεσμάτων της έρευνας. Ακόμη πιο σημαντικό όμως επίτευγμα είναι η δημιουργία μιας ομάδας ειδικών διαφορετικών ειδικοτήτων από την Κύπρο και το εξωτερικό, που προσφέρουν αφιλοκερδώς τις γνώσεις και την εμπειρία τους και συμβάλλουν, ο καθένας με τον τρόπο του, στην οργάνωση και την ολοκλήρωση κάθε ερευνητικής περιόδου.

Σε αυτό το τεύχος του Ενημερωτικού Δελτίου του Ιδρύματος ΘΕΤΙΣ θα επιδιώξουμε μια συνολική παρουσίαση της έρευνας στο Ναυάγιο του Μαζωτού. Στο ίδιο πλαίσιο γίνεται αναφορά στην πρακτική εξάσκηση φοιτητών του Πανεπιστημίου Κύπρου στην υποβρύχια αρχαιολογική έρευνα, κατά την οποία έλαβαν μέρος στην έρευνα του Ναυαγίου του Μαζωτού 17 προπτυχιακοί και 3 μεταπτυχιακοί φοιτητές.

Με τον τρόπο αυτό, το παρόν τεύχος του Ενημερωτικού Δελτίου επιδιώκει όχι μόνο να προβάλει την πενταετή επιτυχημένη συνεργασία μεταξύ του Πανεπιστημίου Κύπρου και του Ιδρύματος ΘΕΤΙΣ, αλλά και να παρουσιάσει τη σημασία των προσπαθειών που πραγματοποιήθηκαν αυτά τα χρόνια. Στόχος είναι η προβολή των προβλημάτων και αναγκών που πρέπει να αντιμετωπιστούν για την περαιτέρω ανάπτυξη ενός τομέα που συμβάλλει ουσιαστικά στην πολιτιστική και επιστημονική ανάπτυξη της Κύπρου, και στην ευαισθητοποίηση του κοινού πάνω σε αυτό.

Δύτης στο Ναυάγιο του Μαζωτού κατά την πρώτη υποβρύχια αρχαιολογική έρευνα που πραγματοποιήθηκε το Νοέμβριο του 2007 (φωτο: © Πανεπιστήμιο Κύπρου).

ΤΟ ΝΑΥΑΓΙΟ ΤΟΥ ΜΑΖΩΤΟΥ 2007 - 2011

Η υποβρύχια αρχαιολογική έρευνα στο Ναυάγιο του Μαζωτού πραγματοποιείται εδώ και τέσσερα χρόνια από την Ερευνητική Μονάδα Αρχαιολογίας (EMA) του Πανεπιστημίου Κύπρου, υπό τη διεύθυνση της δρ. Στέλλας Δεμέστιχα.

Η αναφορά στο Τμήμα Αρχαιοτήτων για τον εντοπισμό ενός αρχαίου ναυαγίου στη θαλάσσια περιοχή του Μαζωτού έγινε το 2006, σε μια περίοδο κατά την οποία η Κύπρος δεν διέθετε την κατάλληλη υποδομή, τόσο σε ότι αφορά τον εξοπλισμό όσο και σε ανθρώπινο δυναμικό, για να αναλάβει μια ανάλογη έρευνα. Ωστόσο, οι εξελίξεις που διαδραματίζονταν παράλληλα προετοιμάζαν το έδαφος για ένα τέτοιο εγχείρημα. Η Συμφωνία του Ιδρύματος ΘΕΤΙΣ με το Πανεπιστήμιο Κύπρου και η συνεπακόλουθη εισαγωγή μαθημάτων Ενάλιας Αρχαιολογίας στο Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Κύπρου, έφεραν για πρώτη φορά στην Κύπρο επιστημονικό προσωπικό ικανό να αναλάβει μια υποβρύχια αρχαιολογική έρευνα.

Το Νοέμβριο του 2007, έχοντας την αμέριστη στήριξη του Ιδρύματος ΘΕΤΙΣ, η δρ. Στέλλα Δεμέστιχα, σχημάτισε μια μικρή ομάδα από δύοτες από την Κύπρο και ειδικούς από την Ελλάδα για την πραγματοποίηση της πρώτης αρχαιολογικής επισκόπησης της περιοχής του Ναυαγίου. Η ομάδα, με τα πενιχρά μέσα που διέθετε τότε, επικεντρώθηκε στη φωτογραφική τεκμηρίωση του Ναυαγίου η οποία κατέδειξε ότι επρόκειτο για ναυάγιο εμπορικού πλοίου της ύστερης κλασικής περιόδου (4^{ος} αιώνας π.Χ) που μετέφερε αμφορείς κυρίως από τη Χίο. Εύρημα μεγάλης επιστημονικής σημασίας καθώς αποτελούσε το μοναδικό ναυάγιο που εντοπίστηκε στη θαλάσσια περιοχή της ΝΑ Μεσογείου να μεταφέρει αμφορείς από τη Χίο, σε βάθος στο οποίο μπορούν να εργαστούν δύοτες. Η έρευνά του θα μπορούσε να ρίξει φως σε ζητήματα που απασχολούν την ενάλια αρχαιολογική έρευνα όπως η ναυτική δραστηριότητα στην Κύπρο κατά την αρχαιότητα, το

εμπόριο μεταξύ Αιγαίου και Κύπρου, τους τύπους και τα μεγέθη των εμπορικών πλοίων της περιόδου κ.α.

Το 2008 πραγματοποιήθηκαν ακόμη δύο σύντομες ερευνητικές περιόδους στο ναυάγιο. Κατά την επιφανειακή έρευνα το Μάιο του 2008, στην οποία συμμετείχαν και πάλι εθελοντές δύοτες από την Κύπρο καθώς και εξειδικευμένο προσωπικό από το Ινστιτούτο Ενάλιων Αρχαιολογικών Ερευνών (Ελλάδα), ολοκληρώθηκε η φωτογραφική και σχεδιαστική τεκμηρίωση του χώρου. Παράλληλα πραγματοποιήθηκε δειγματοληπτική ανέλκυση χαρακτηριστικών τύπων αμφορέων του Ναυαγίου οι οποίοι μεταφέρθηκαν στο Επαρχιακό Μουσείο της Λάρνακας όπου το Τμήμα Αρχαιοτήτων ανέλαβε τη συντήρησή τους.

Η έρευνα συνεχίστηκε τον Οκτώβριο του 2008, περίοδο κατά την οποία η ομάδα προχώρησε σε μια πρώτη δοκιμαστική ανασκαφική τομή.

Αν και τα μέσα που διέθετε τότε η Κύπρος ήταν ακόμη λιγοστά, ωστόσο είχαν αρχίσει να μπαίνουν τα θεμέλια για την ανάπτυξη του τομέα: σταδιακά οι Κύπριοι εθελοντές απέκτησαν εμπειρία πάνω στον τομέα καθώς διαμορφώθηκαν οι συνθήκες για την εξάσκηση τους τόσο στην υποβρύχια αρχαιολογική ανασκαφή όσο και στη συντήρηση των ευρημάτων. Παράλληλα, κυβερνητικοί και ιδιωτικοί φορείς άρχισαν να αναγνωρίζουν τη σημασία που έχει η έρευνα για την Κύπρο και να προσφέρουν τη βοήθεια τους (Κυπριακή Ομοσπονδία Υποβρυχίων Δραστηριοτήτων, Κυπριακός Οργανισμός Τουρισμού, Αρχή Λιμένων Κύπρου, Ξενοδοχείο Aldiana, Κοινοτικό Συμβούλιο Μαζωτού).

Κατά την επόμενη ερευνητική περίοδο (Μάρτιος 2009), η EMA συνεργάστηκε με την ερευνητική ομάδα του εργαστηρίου Θαλάσσιας Γεωλογίας και Φυσικής Ωκεανογραφίας του Πανεπιστημίου της Πάτρας. Η έρευνα επικεντρώθηκε στη γεωφυσική διασκόπηση στην περιοχή του Ναυαγίου με τη χρήση πρωτονιακού μαγνητόμετρου (proton magnetometer) και τομογράφου υποδομής πυθμένα

(sub-bottom profiler) με σκοπό τη διερεύνηση της έκτασης των μη ορατών τμημάτων του ναυαγίου.

Το 2010 πραγματοποιήθηκε η πρώτη ανασκαφική περίοδος η οποία επικεντρώθηκε στα νότια του Ναυαγίου, σε περιοχή που υποδείχτηκε από τις γεωφυσικές έρευνες. Κατά τη διάρκεια της ανασκαφής, πέρα από τους αμφορείς του φορτίου, αποκαλύφθηκαν δύο μολύβδινες ράβδοι με υπολείμματα ξύλου οι οποίες αποτελούν τμήμα του στύπου μιας από τις άγκυρες του πλοίου. Εντοπίστηκαν επίσης πλήθος ελαιοπυρήνων που πιθανόν να αποτελούσαν τις προμήθειες τροφής του πληρώματος. Όλα τα ευρήματα μεταφέρθηκαν στο Εργαστήρι Συντήρησης Ενάλιων Αρχαιοτήτων στη Λάρνακα όπου το Τμήμα Αρχαιοτήτων ανέλαβε τη συντήρησή τους. Πέρα από τα αποτελέσματα της ανασκαφής, η σημασία της ερευνητικής περιόδου του 2010 εντοπίζεται και στις εξελίξεις που πραγματοποιήθηκαν σε ένα άλλο επίπεδο. Για πρώτη φορά το Πανεπιστήμιο Κύπρου συνεργάστηκε με το Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο Κύπρου για την αποτύπωση του Ναυαγίου με τη μέθοδο της φωτογραμμετρίας, υπό την εποπτεία του δρ. Δημήτρη Σκαρλάτου (Τμήμα Πολιτικών Μηχανικών και Μηχανικών Γεωπληροφορικής) ενώ παράλληλα για πρώτη φορά συμμετείχαν ερευνητές και δύτες από το εξωτερικό.

Κατά την δεύτερη ανασκαφική περίοδο, η οποία πραγματοποιήθηκε την περίοδο 1 Μάη – 25 Ιούνη 2011, συνεχίστηκε η συστηματική ανασκαφή στο νότιο άκρο της συγκέντρωσης των αμφορέων στο οποίο, σύμφωνα με τα πρώτα συμπεράσματα της ερευνητικής ομάδας, βρίσκεται η πλήρη του αρχαίου πλοίου. Ανεκλύσθησαν εμπορικοί αμφορείς κρασιού από τη Χίο, καθώς και ένας αμφορέας από την Κω, ο οποίος πιθανότατα αποτελούσε μέρος των προμηθειών του πληρώματος αφού βρέθηκε εκτός της κύριας συγκέντρωσης του φορτίου. Βρέθηκαν ακόμη τμήματα δύο αγκυρών διαφορετικών μεγεθών, οι οποίες αυξάνουν τον συνολικό αριθμό αγκυρών του πλοίου σε τρεις, γεγονός που ρίχνει νέο φως στις συνθήκες ναυσιπλοΐας της αρχαιότητας.

Επιπλέον, εξαιρετικής σημασίας ήταν η αποκάλυψη τμήματος της καρίνας και του πετσώματος του πλοίου, αφού θεωρείται πλέον βέβαιο ότι κάτω από τον κύριο όγκο του φορτίου σώζεται σημαντικό τμήμα του ξύλινου σκαριού. Ο πλούτος και η μαγεία του Ναυαγίου μόλις έχει αρχίσει να αποκαλύπτεται και εμείς βρισκόμαστε ακόμη στην αρχή αυτού του πανέμορφου ταξιδιού της γνώσης και της ανακάλυψης.

*Διαδικασίες ανέλκυσης,
καθαρισμού,
αποτύπωσης και
συντήρησης αμφορέων
κατά την ερευνητική
περίοδο του 2011
(φωτο: © Πανεπιστήμιο
Κύπρου).*

*Ανασκαφή με τον
αναρροφητήρα (φωτο:
17.06.2011, Α. Νεοφύτου, ©
Πανεπιστήμιο Κύπρου).*

ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΕΝΑΛΙΑΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ

Κατά την περίοδο 2007 - 2009 τοποθετήθηκαν οι βάσεις για την προώθηση της έρευνας του Ναυαγίου του Μαζωτού αλλά και για την ανάπτυξη της ενάλιας αρχαιολογίας στο νησί. Από επιστημονική άποψη η φωτογραφική και σχεδιαστική τεκμηρίωση του ναυαγίου, σε συνδυασμό με την δοκιμαστική ανέλκυση αμφορέων καθώς και τη θαλάσσια επισκόπηση στην περιοχή, προσέφερε στην έρευνα τις απαραίτητες πληροφορίες ούτως ώστε να μπορεί να οργανωθεί σωστά η πρώτη ανασκαφική περίοδος στο Ναυάγιο του Μαζωτού τον Μάιο του 2010.

Η εξελικτική πορεία της ενάλιας αρχαιολογίας στο νησί, ωστόσο, αντικατοπτρίζεται στη δεύτερη ανασκαφική περίοδο που διεξήχθηκε την περίοδο 2 Μαΐου - 25 Ιουνίου 2011. Οι επιστημονικές συνεργασίες, η υποδομή για τη στήριξη ανάλογων ερευνών, ο αυξημένος αριθμός εθελοντών καθώς και η εξασφάλιση οικονομικής στήριξης για την επιτυχή ολοκλήρωση αλλά και τη συνέχιση της έρευνας είναι τα αποτελέσματα των προσπάθειών τεσσάρων χρόνων.

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε από την Ερευνητική Μονάδα Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Κύπρου σε συνεργασία με το Ίδρυμα ΘΕΤΙΣ και το Τμήμα Αρχαιοτήτων. Πέρα από τις πιο πάνω συνεργασίες που αναπτύχθηκαν από τα πρώτα στάδια, τα τελευταία δύο χρόνια και άλλοι φορείς στηρίζουν με διάφορους τρόπους την έρευνα.

Το Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο Κύπρου προστέθηκε στους συνεργάτες αναλαμβάνοντας την αποτύπωση της ανασκαφής, υπό την εποπτεία του Λέκτορα στο Τμήμα

Πολιτικών Μηχανικών και Μηχανικών Γεωπληροφορικής, δρ. Δημήτρη Σκαρλάτου. Παράλληλα, το **Eastern Mediterranean Maritime Institute** προσφέρει βοήθεια σε τεχνικά ζητήματα, σημαντικό κομμάτι μιας υποβρύχιας αρχαιολογικής έρευνας.

Ταυτόχρονα, έχει εξασφαλιστεί συμπληρωματικός καταδυτικός εξοπλισμός άκρως απαραίτητος για τη στήριξη της έρευνας. Επιπλέον, το Τμήμα Αρχαιοτήτων προχώρησε στη δημιουργία και ανάπτυξη του Εργαστηρίου Συντήρησης Ενάλιων Αρχαιοτήτων, γεγονός που καθιστά δυνατή την ανέλκυση ευρημάτων από το Ναυάγιο και συνεπώς τη συνέχιση της ανασκαφής.

Άλλη μια ένδειξη της ανάπτυξης της ενάλιας αρχαιολογικής έρευνας που σημειώνεται στο νησί είναι το ανθρώπινο δυναμικό που στήριξε την έρευνα στο Ναυάγιο του Μαζωτού. Η ομάδα απαρτίστηκε φέτος από συνολικά 95 εθελοντές διαφορετικών ειδικοτήτων όπως αρχαιολόγοι, τοπογράφοι, αρχιτέκτονες, συντηρητές, τεχνικοί αλλά και εθελοντές δύτες από δεκαέξι συνολικά χώρες. Η συμβολή τους στην επιτυχή ολοκλήρωση της ερευνητικής περιόδου ήταν ουσιαστική.

Αυτή η ομάδα από εθελοντές και ερευνητές με διαφορετικό ακαδημαϊκό υπόβαθρο δημιούργησε πρόσφορο έδαφος για ανταλλαγή γνώσεων και εμπειριών. Η εκπαιδευτική διάσταση της έρευνας στο Ναυάγιο του Μαζωτού μπορεί να εντοπιστεί σε ακόμη ένα σημείο: είκοσι πέντε φοιτητές του Πανεπιστημίου Κύπρου, καθώς και έντεκα διδακτορικοί και τέσσερις μεταπτυχιακοί φοιτητές από διαφορετικά

Πανεπιστήμια του εξωτερικού συμμετείχαν φέτος στην έρευνα.

Πρέπει να σημειωθεί ότι πέρα από τον ακαδημαϊκό τομέα, η σημασία της ενάλιας αρχαιολογικής έρευνας που πραγματοποιείται στο νησί αναγνωρίζεται και από κυβερνητικούς και ιδιωτικούς φορείς καθώς και από μεμονωμένα άτομα. Η αναγνώριση που εκδηλώνεται είτε με την παροχή υλικής βοήθειας είτε με την οικονομική στήριξη, αποτελεί αξιόλογη συμβολή στην επιτυχή ολοκλήρωση κάθε ερευνητικής περιόδου. **Πέρα από το Ίδρυμα ΘΕΤΙΣ που αποτελεί βασικό χορηγό της έρευνας, ουσιαστική υπήρξε η συμβολή της Διοίκησης Ναυτικού του Υπουργείου Άμυνας που διέθεσε πλωτά**

μέσα στην έρευνα καθώς και της Ελληνικής Δύναμης Κύπρου που παρείχε δωρεάν χώρο διαμονής. Σημαντική υλική βοήθεια προσέφεραν το ξενοδοχείο Aldiana καθώς και οι εταιρείες Αρχιρόδον, Nautilus Trading, Πετρολίνα, Τσιμεντοποιεία Βασιλικού, Α. Χαραλάμπους καθώς και τα Αρτοποιεία Μαραγκός. Τέλος, σημαντική υπήρξε η οικονομική ενίσχυση της έρευνας από την Αρχή Τηλεπικοινωνιών Κύπρου, το Πανεπιστήμιο Frederic καθώς και από τον Μητροπολίτη Κύκκου και Τυλληρίας Νικηφόρο.

ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΕΞΑΣΚΗΣΗ ΦΟΙΤΗΤΩΝ

Φοιτητές του Πανεπιστημίου Κύπρου είχαν την ευκαιρία να συμμετάσχουν στην υποβρύχια αρχαιολογική έρευνα στο Ναυάγιο του Μαζωτού, στο πλαίσιο της πρακτικής εξάσκησης του μαθήματος «Μέθοδοι και Τεχνικές της Υποβρύχιας Αρχαιολογικής Έρευνας». Το μάθημα σκοπό έχει την ενημέρωση των φοιτητών για την ιστορία και την εξέλιξη του κλάδου της ενάλιας αρχαιολογίας και την εξοικείωσή τους με την υποβρύχια αρχαιολογική έρευνα. Συγκεκριμένα, το μάθημα καταπιάνεται με θέματα που αφορούν την ιστορία των υποβρύχιων αρχαιολογικών ερευνών, την αξιολόγηση των ενάλιων ευρημάτων αλλά και τις ιδιαιτερότητες των εργασιών στο νερό, ζητήματα τα οποία καλούνται να δουν και κατά την πρακτική τους εφαρμογή στο πεδίο.

Σε μια προσπάθεια προώθησης της διεπιστημονικής συνεργασίας που απαιτείται κατά τις ενάλιες αρχαιολογικές

έρευνες, στο μάθημα φέτος έγιναν δεκτοί και φοιτητές από άλλα τμήματα του Πανεπιστημίου Κύπρου πέραν του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας. Ως αποτέλεσμα, δέκα φοιτητές αρχαιολογίας και επτά φοιτητές βιολογίας συμμετείχαν φέτος στην υποβρύχια αρχαιολογική έρευνα στο Ναυάγιο του Μαζωτού κατά την περίοδο 25 Μαΐου – 15 Ιουνίου 2011.

Μέσα από τη συμμετοχή τους οι φοιτητές είχαν την ευκαιρία να δουν και στην πράξη τις διάφορες πτυχές και ιδιαιτερότητες μιας υποβρύχιας αρχαιολογικής έρευνας που είχαν επισημανθεί κατά τις διαλέξεις: τον τρόπο οργάνωσης και πραγματοποίησης μιας υποβρύχιας ανασκαφής, τις ιδιαιτερότητες των εργασιών στο νερό, τη χρήση των πλωτών μέσων, τη σημασία της χρήσης σύγχρονων τεχνολογικών μέσων και της συνεργασίας διαφορετικών

Αριστερά: Διαλογή μικρών ευρημάτων από το περιεχόμενο του αναρροφητήρα (φωτο: 30.05.2011, © Πανεπιστήμιο Κύπρου).

Δεξιά: Επίσκεψη του Κερύνεια – Ελευθερία στο Ναυάγιο του Μαζωτού (φωτο: 04.06.2011, C. Lozano, , © Πανεπιστήμιο Κύπρου).

ειδικοτήτων για την επιτυχή ολοκλήρωσή της έρευνας καθώς και τη σημασία της διεπιστημονικής συνεργασίας για πιο ολοκληρωμένα επιστημονικά αποτελέσματα.

Έχοντας ως στόχο να αποκομίσουν όσο πιο ολοκληρωμένη εικόνα μιας υποβρύχιας αρχαιολογικής έρευνας με την ενεργό τους συμμετοχή στις διάφορες φάσεις της, οι φοιτητές παρακολούθησαν εργασίες τόσο στο σκάφος όσο και στη στεριά.

Τις μέρες κατά τις οποίες οι φοιτητές βρίσκονταν στο σκάφος είχαν την ευκαιρία να δουν από κοντά τις προκαταρκτικές εργασίες μιας υποβρύχιας αρχαιολογικής έρευνας στο πεδίο: προετοιμασία του εξοπλισμού, οργάνωση των εργασιών της ημέρας, συνθήκες ασφαλείας των δυτών κλπ. Αντιλήφθηκαν με τον τρόπο αυτό τους περιορισμούς που αυτόματα επιβάλλει τόσο το υγρό περιβάλλον της έρευνας όσο και το βάθος στο οποίο βρίσκεται το συγκεκριμένο ναυάγιο. Ακολούθως οι φοιτητές συμμετείχαν στις διάφορες εργασίες πάνω στο σκάφος: συλλογή των πληροφοριών για την βάση δεδομένων της έρευνας με την καταγραφή του ημερολογίου και τη λήψη φωτογραφικού υλικού, καθαρισμός της άμμου που έβγαινε από την ανασκαφή και των ευρημάτων που ανελκύονταν καθώς και την καταγραφή τους. Οι φοιτητές παρακολούθησαν επίσης από κοντά τις πρώτες διαδικασίες συντήρησης των ενάλιων ευρημάτων μετά από την ανέλκυσή τους από το ενάλιο περιβάλλον στο οποίο βρίσκονταν για χιλιάδες χρόνια.

Κατά τη διάρκεια αυτής της διαδικασίας οι φοιτητές της βιολογίας συμμετείχαν παράλληλα στην έρευνα του **μή κυβερνητικού οργανισμού Ενάλια Φύση** (η έρευνα πραγματοποιείται από τους ερευνητές Αντώνη Πέτρου, δρα Carlos Jimenez, Λούη Χατζηγιάννου και Κάλλια Αριστίδου), λαμβάνοντας δείγματα ιζημάτων και άλλων οργανισμών, στο πλαίσιο της έρευνας για την καταγραφή των κοραλλίων που υπάρχουν στην περιοχή του Ναυαγίου.

Κατά την παραμονή τους στη στεριά οι φοιτητές συμμετείχαν στις διάφορες εργασίες υποστήριξης μιας υποβρύχιας αρχαιολογικής έρευνας, απαραίτητες για την επιτυχή διοργάνωσή της. Επιπλέον, πέρα από την παρακολούθηση σεμιναρίων σε διαφορετικές θεματικές όπως κατάδυση, πρώτες βοήθειες, βάση δεδομένων, οι φοιτητές συμμετείχαν στη γραφειακή εργασία που απαιτείται για τη στήριξη της, κυρίως σε ότι αφορά τη συλλογή και την ταξινόμηση των πληροφοριών που λαμβάνονται κατά την έρευνα.

Οι φοιτητές παρακολούθησαν επίσης εκπαιδευτικό σεμινάριο αρχαίας ναυσιπλοΐας που πραγματοποιήθηκε σε συνεργασία με το **Ίδρυμα Χρυσοκάβα Κερύνεια**, στο σκάφος Κερύνεια – Ελευθερία, πιστό αντίγραφο του εμπορικού πλοίου της ελληνιστικής εποχής που αποκαλύφθηκε κατά την ανασκαφή του ναυαγίου της Κερύνειας τη δεκαετία του 60'. Στο πλαίσιο του σεμιναρίου οι φοιτητές ενημερώθηκαν για το ιστορικό της έρευνας και της δημιουργίας του σκάφους καθώς και για τη μέθοδο κατασκευής ενός αρχαίου πλοίου.

Κατά το σεμινάριο ακολουθήθηκε η πορεία από τη **Ναυτική Βάση Ευάγγελος Φλωράκης** στο Μαρί, όπου ήταν αγκυροβολημένο το καράβι, προς την περιοχή του Ναυαγίου του Μαζωτού. Οι φοιτητές διδάχθηκαν από το πλήρωμα τους τρόπους πλεύσης του караβιού: έξοδος του караβιού από το λιμάνι, άνοιγμα του πανιού και έλεγχος του σύμφωνα με την πορεία του αέρα και τον προσορισμό του ταξιδιού. Ακολούθως ανέλαβαν οι ίδιοι, με τη βοήθεια πάντα του πληρώματος, την πλεύση του караβιού.

Η εμπειρία που προσφέρει το Πανεπιστήμιο Κύπρου στους φοιτητές του είναι μοναδική καθώς αποτελεί ένα από τα λίγα Πανεπιστήμια της Ευρώπης που παρέχουν τη δυνατότητα συμμετοχής σε πρακτική εξάσκηση σε υποβρύχια αρχαιολογική έρευνα σε προπτυχιακό επίπεδο, ενώ το Κερύνεια – Ελευθερία αποτελεί το μόνο πιστό αντίγραφο εμπορικού πλοίου της ελληνιστικής περιόδου στον κόσμο. Τα θετικά της αποτελέσματα καταδεικνύονται κατ' αρχάς με αριθμούς. Μέχρι σήμερα 60 φοιτητές του Πανεπιστημίου Κύπρου παρακολούθησαν το μάθημα από τους οποίους επτά έχουν ήδη προχωρήσει σε μεταπτυχιακό και διδακτορικό επίπεδο. Αυτό όμως που αποκαλύπτει ακόμη πιο ουσιαστικά τη δύναμη των εμπειριών που συλλέγουν οι φοιτητές είναι τα συναισθήματά τους, έτσι όπως μεταφέρονται μέσα σε λίγες λέξεις *«Φεύγουμε με τα αμπάρια μας γεμάτα με γνώσεις και τη ψυχή μας γεμάτη από πρωτόγνωρα συναισθήματα. Με χαραγμένες μέσα μας εικόνες απ' τα χαμόγελα, την τρέλα και την ιδιαιτερότητα του καθενός που έτυχε να γνωρίσουμε αυτό το διάστημα. Μια εμπειρία που θα θυμόμαστε για πάντα...»*

ΑΝΔΡΕΑΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ

Σπάνια στη ζωή συμβαίνει να συναντήσουμε πλούσιους εσωτερικά, και σε πολλαπλά επίπεδα, ανθρώπους. Όσοι όμως συμμετείχαμε στην ανασκαφή του Ναυαγίου του Μαζωτού τα τελευταία δύο χρόνια, είχαμε την ευκαρία να γνωρίσουμε έναν τέτοιο Άνθρωπο, τον Διοικητή της Ναυτικής Βάσης 'Ευάγγελος Φλωράκης', Πλοίαρχο Ανδρέα Ιωαννίδη, που τόσο νωρίς μας άφησε τον περασμένο Ιούλιο.

Δεν θα μιλήσω για τον στρατιωτικό Ανδρέα Ιωαννίδη, γι' αυτόν άλλωστε έχουν μιλήσει πολλοί. Θα μιλήσω για μια άγνωστη στους πολλούς πτυχή του που εμείς, η ομάδα του Ναυαγίου του Μαζωτού, γνωρίσαμε. Μια πτυχή που αποκαλύπτει το μεγαλείο της ψυχής του ανθρώπου.

Τον Ανδρέα τον προσεγγίσαμε πριν από δύο χρόνια κατά την οργάνωση της πρώτης ανασκαφικής περιόδου στο Ναυάγιο του Μαζωτού. Σε μια περίοδο κατά την οποία η ενάλια αρχαιολογία έκανε δειλά δειλά τα πρώτα της ουσιαστικά βήματα στο νησί, αποταθήκαμε σε μεμνομένα άτομα και φορείς για να εξασφαλίσουμε στήριξη στην προσπάθειά μας αυτή. Ο Ανδρέας ήταν ένα από τα πρώτα άτομα που αναγνώρισε τη σημασία των προσπαθειών μας. Όχι μόνο σε επιστημονικό επίπεδο. Αυτό που τον συγκίνησε ήταν ο πλούτος του πολιτισμού μας στη θάλασσα που τον μάγευε. Από την πρώτη στιγμή στάθηκε στο πλευρό μας με την προσφορά βοήθειας άκρως απαραίτητης για τη διεξαγωγή της έρευνας. Κατά την πρώτη ανασκαφική περίοδο διέθεσε στην έρευνα το σκάφος Κεφαλλονίτης καθώς και δύτες από τη μονάδα του. Επιπλέον, καθημερινά δωρεάν γέμισμα των φιαλών κατάδυσης στη Ναυτική Βάση «Ευάγγελος Φλωράκης» στο Μαρί. Φέτος, κατά τη δεύτερη ανασκαφική περίοδο στο Ναυάγιο, πρόσφερε και πάλι φουσκωτό σκάφος το οποίο μετέφερε καθημερινά τα μέλη της ομάδας προς και από το σκάφος από το οποίο πραγματοποιούνταν οι εξορμήσεις.

Η προσφορά του σε πλωτά μέσα υπήρξε ανεκτίμητης αξίας για την διεξαγωγή της έρευνας στο Ναυάγιο του Μαζωτού και κατά τις δύο ανασκαφικές περιόδους. Η προσφορά του όμως δεν περιορίστηκε σε αυτό. Επεκτάθηκε σε ένα κατά πολύ ανώτερο επίπεδο. Ο Ανδρέας εκτίμησε τη σημασία του εγχειρήματός μας, το έκανε προσωπική του υπόθεση. Έγινε μέλος της καταδυτικής ομάδας αφού πολλές φορές ξέκλεβε λίγο από τον πολύτιμο του χρόνο για να καταδυθεί μαζί μας. Πάντα με το χαμόγελο στα χείλη, έτοιμος να ακολουθήσει τις

οδηγίες των αρχαιολόγων και να δουλέψει, να προσφέρει.

Η αγάπη του όμως για το Ναυάγιο και για την ομάδα, με την οποία σιγά σιγά έγινε ένα, δεν περιοριζόταν στις ερευνητικές περιόδους κάθε χρόνο. Αναγνωρίζοντας τη σημασία που έχει η ενάλια αρχαιολογία για το νησί μας, ο Ανδρέας στήριζε τις προσπάθειές μας καθόλη τη διάρκεια του χρόνου. Με καθαρά αγνό και προσωπικό ενδιαφέρον προσπαθούσε να συμβάλει με κάθε τρόπο στην προστασία του Ναυαγίου, παρών και έτοιμος να βοηθήσει αλλά και να στηρίξει, τόσο πρακτικά, αλλά κυρίως ηθικά, οποτεδήποτε τον χρειαζόμασταν. Η αγάπη του για το Ναυάγιο τον ώθησε να εμπλακεί περαιτέρω στην όλη προσπάθεια και να συμβάλει ουσιαστικά ακόμη και στο "ανιαρό" για πολλούς αλλά τόσο σημαντικό, οργανωτικό κομμάτι της έρευνας. Εκεί ήταν και λίγες μέρες πριν τον άδικο χαμό του, όταν με δική του πρωτοβουλία και με ενθουσιασμό άρχισε να κάνει σχέδια για την επόμενη ερευνητική περίοδο προσπαθώντας να βρει λύσεις σε προβλήματα που από την εμπειρία του κοντά μας πλέον, ήξερε ότι μπορεί να παρουσιαστούν.

Αυτή είναι η ανάμνηση που κρατάμε από σένα Ανδρέα... Ενός ανθρώπου που πέρα από τα άλλα ιδανικά πίστεψε στην προσπάθεια για την ανάδειξη του ενάλιου πολιτισμού μας και πάλεψε μαζί μας. Αιωνία σου η μνήμη.

